

Oddaný úředník svého knížete – architekt Jan Sedláček (1848–1916)

Jana MAREŠOVÁ

ABSTRAKT: Článek se věnuje schwarzenberskému architektu Janu Sedláčkovi (1848–1916), díky němuž a dalším osobnostem pracujícím pro Schwarzenbergy získala jihočeská krajina svůj specifický vzhled. Byl zodpovědný za rekonstrukce kostelů v Hosíně, Netolicích, Bavorově, ale i mnoha dalších, stejně tak jako za stavby městské v Třeboni, Chýnově a Protivíně. Ke konci služby, a především po odchodu do penze se věnoval se schwarzenberským archivářem Františkem Marešem soupisu památek v jihočeském regionu. Článek na základě prostudovaných písemných pramenů mapuje také jeho názory a postoje jak k památkové péči, tak ke vznikajícímu oboru dějin umění.

KLÍČOVÁ SLOVA: Schwarzenbergové; Jan Sedláček (1848–1916); architektura; jižní Čechy; soupisy památek

A devoted official of his prince – architect Jan Sedláček (1848–1916)

ABSTRACT: The article is devoted to the Schwarzenberg architect Jan Sedláček (1848–1916) who, along with other personalities working for the Schwarzenbergs, is responsible for the specific appearance of the South Bohemian landscape. He was responsible for the reconstruction of churches in Hosín, Netolice, Bavorov, and many others, as well as for municipal buildings in Třeboň, Chýnov and Protivín. Towards the end of his service and especially after retiring, he worked with the Schwarzenberg archivist František Mareš on creating a list of heritage properties in the South Bohemian region. The article also uses studied written sources to map his views and attitudes to the care of heritage properties and to the emerging field of art history.

KEYWORDS: Schwarzenbergs; Jan Sedláček (1848–1916); architecture; southern Bohemia; lists of heritage properties

V jihočeské, terénně rozmanité krajině je patrný respekt architektů a stavitelů 19. století jak ke stavbám středověkým, tak barokním. Neogotické novostavby, kterým vévodí zámek Hluboká, či přestavby jsou do této krajiny zasazeny výrazně, ale citlivě.

Cestu k charakteristickému výrazu jihočeské krajiny započal kníže Jan Adolf ze Schwarzenbergu (1799–1888). Kníže totiž podnikl v rozmezí třinácti let dvě výpravy do Anglie. Poprvé v roce 1825, kdy byl jeho cílem železářský průmysl, podruhé v roce 1838, aby byl přítomen korunovací královny Viktorie (1819–1902). Současně se svou manželkou Eleonorou z Liechtensteina při této příležitosti podnikl poznávací cestu po anglických zámcích a parcích,¹ na níž ho doprovázel architekt Wilhelm von Nevenhorst (*1808).² Pod vlivem těchto zážitků se rozhodl přestavět zámek Hluboká v duchu tudorovské gotiky. Stavebník měl v tomto případě usnadněnou situaci, protože pracoval s doporučeným architektem Franzem Beerem (1804–1861), který ve stejném stylu rekonstruoval již zámek Hrádek u Nechanic na panství Harrachů, a také domácím architek-

tem, zmíněným Nevenhorstem, v té době ředitelem schwarzenberského stavebního úřadu.³

Tehdy měl již schwarzenberský stavební úřad za sebou dlouhou historii, která sahá do poloviny 18. století, kdy dohled nad stavbami na panstvích vykonával dvorní polír, od roku 1769 pak stavební ředitel se sídlem v Českém Krumlově. Jemu byli podřízeni inspektoři a zedničtí mistři. Z důvodu nárůstu stavební činnosti byly v roce 1784 zřízeny dva obvody – vrchní stavební ředitelství pro tzv. horní panství v jižních Čechách. Pro dolní panství v severních Čechách byl založen stavební úřad v Postoloprtech, jenž existoval pouze do roku 1822, kdy byl přeložen do Prahy. Roku 1822 byla také vydána první stavební instrukce, která upravovala poměr mezi stavebním a hospodářským ředitelem, stanovovala pokyny o stavbách, dozorech, stavebním materiálu a především účetní kontrole. Protože pražský stavební úřad v roce 1847 zanikl, zůstala jen kancelář v Českém Krumlově mající dohled nad všemi schwarzenberskými statky v Čechách. Od druhé poloviny 19. století pod ní spadala i správa knížecího majetku v Rakousku, Štýrsku a Bavorsku. Pro

nové stavební ředitelství v Českém Krumlově byla roku 1851 vydána nová instrukce, která zmiňuje čtyři stavební inženýry, strojního inženýra, adjunkta, kresliče a kancelistu.⁴

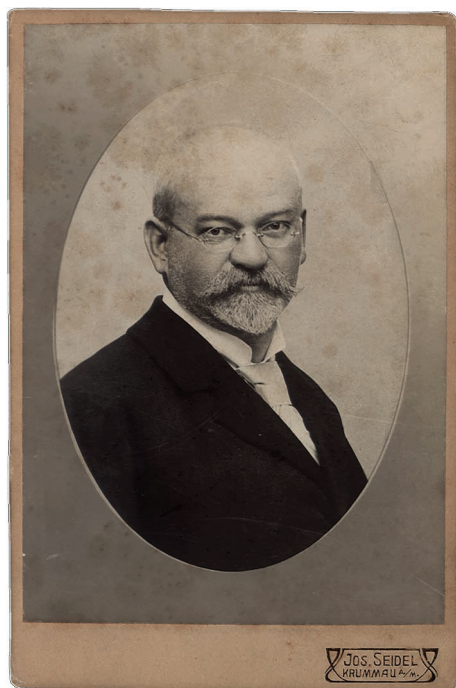
■ Poznámky

1 Podobnou cestu podnikl o rok dříve kníže Vincenc Karel Auersperg (1812–1867) a rovněž se nechal inspirovat anglickou architekturou 19. století. Tomáš Kořínek, Principy Schmoranzova díla, in: Ivo Šulc – Jan Uhlík – Kristina Uhlíková (edd.), *František Schmoranz st. a rod Schmoranzů ze Slatiňan*, Praha 2020, s. 30.

2 Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999, s. 25–29. – Jindřich Vybíral – Milada Sekyrková, Britská cesta Jana Adolfa ze Schwarzenbergu roku 1825, *Umění XLVI*, 1998, č. 1–2, s. 129–145.

3 Vybíral (pozn. 2), s. 83.

4 K úřednické organizaci v oblasti lesní správy schwarzenberského panství viz Raimund Paleczek, Mezi tradicemi a modernizací – Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století, in: Martin Gaží (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 37–46. – Idem, Lesní kmen Paleczků

1

Obr. 1. Jan Sedláček, portrét, Ateliér Josef Seidel, nedatováno. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov.

Pokud bychom se měli zaměřit na typologii projektů, které pod stavební kancelář spadaly, je to široká škála stavebních typů od projektování či přestavěb zámků a kostelů až po seníky pro zvěř. V kompetenci schwarzenberských inženýrů tak byly projekty kaplí, škol, hřbitovů, mlýnů, pil, zahrad, parků, sušáren ovoce, sirkáren, tíren lnu, cihlen, vápenek, hospod, mysliven, hájoven, domů pro lesní dělníky a dokonce i továren na ozvučné dřevo. V souvislosti s modernizací dopravní a komunikační infrastruktury schwarzenberští inženýři projektovali silnice, mosty, telefonní vedení, železnice, ale např. i takové drobnosti jako kolny na benzín. Schwarzenberská kancelář se ale nevěnovala jen nové výstavbě, v její náplni byla i péče o majetek již stojící, který bylo nutné opravit. Upozornění na špatně fungující zařízení nebo nevyhovující podmínky (např. pumpy nebo prohnílé podlahy) vždy vzešla od starostů obcí nebo farářů: „*Podepsaný obecní úřad uctivě oznamuje, že prkenná podlaha v nové zdejší nemocnici jest docela shnilá, pročez se uctivě žádá, aby novou podlahou opatřená byla.*“⁵ Z uvedené typologie projektů je patrné, že schwarzenberské hospodářství bylo soběstačné ve všech směrech hospodaření – od zemědělství přes výrobu textilu až po stavebnictví. Ve své době tak schwarzenberské panství představovalo nejmodernější model hospodaření v rámci monarchie. Své hospodářské i ekonomické úspěchy prezentovali Schwarzenbergové – Jan Adolf

(1799–1888) a Adolf Josef (1832–1914) – také na Světové výstavě ve Vídni v roce 1873.

Život a tvorba

Působila v rámci této instituce osobnost, která se nevěnovala jen praktické architektonické tvorbě, ale je známá i v oblasti odborné literatury? Ano, byl to právě Jan Sedláček, jehož osoby se dotkl již Jindřich Vybíral⁶ v knize věnované architektuře Schwarzenbergů a Buquoyů. Zaměřuje se v ní nejen na počátky výrazné schwarzenberské tvorby, ale i na vybrané architekty. U Sedláčka se věnoval především sakrální architektuře, které dominuje přestavba kostela sv. Petra a Pavla v Hosíně, a z počtu dalších staveb či přestavěb hospodářského typu adaptaci hospodářského dvora Vondrov u Hluboké.⁷

Dalším autorem, který se v rámci svých studií Sedláčkem zabýval, byl historik Jiří Kuthan.⁸ Sedláčkovo jméno se objevuje též v bakalářských a diplomových pracích⁹ a také v pozdní edici nepublikovaného rukopisu Soupisu památek města Krumlova a kratších studiích.¹⁰ Přesto si však stručně připomeneme jeho životní osudy.¹¹

Jan Nepomuk Sedláček (1848–1916; obr. 1) do výše zmíněné a po mnoho desetiletí zaběhlé organizace nastoupil v roce 1872 jako čtyřicetiletý mladík. Původem Moravan, narozený v Napajedlech a pokřtěný jako Johann von Nepomuk Sedláček, byl synem napajedelského kupce a jeho ženy Josefy. Základní vzdělání získal v domácím, tedy moravském prostředí – nejdříve v rodných Napajedlech a pak v Uherském Hradišti. Po studiích na reálce v Kroměříži a Olomouci se vydal do Vídně, kde studoval na c. k. polytechnickém institutu nejprve všeobecná studia, poté stavební oddělení. Zde se rozvíjel pod vedením architektů Carla Wilhelma Doderera (1825–1900), Moritze Wapplera (1821–1906),¹² Valentina Teiricha (1844–1876) a Heinricha von Ferstela (1828–1883). Z oněch čtyř učitelů měli vliv na Sedláčka pravděpodobně nejvíce Wappler a Ferstel. Posledně jmenovaný je také autorem plánů votivního kostela Božského spasitele ve Vídni a významným představitelem historismu 19. století. Po ukončení studií sbíral Sedláček své první pracovní zkušenosti v prostředí tzv. vysokých staveb u společnosti Südbahngesellschaft, která budovala nádražní haly a překladiště na trase Vídeň–Maribor. U této společnosti však dlouho nepobyl a od 1. dubna roku 1872 ho nacházíme ve službách knížat ze Schwarzenbergu, kam byl vybrán na základě konkurzu. Strávil zde plných 37 let a zcela jistě ne promarněných nebo bez pozitivních důsledků pro podíl na spoluvytváření specifického charakteru jihočeské architektury.

■ Poznámky

a jejich služební místa, *Obnovená tradice* XIII, 1996, s. 17–22. – Idem, Tenkrát, Třetí pytlácká příhoda, *Obnovená tradice* XVII, 1998, s. 25–27. Dále ke správě panství v letech 1848–1860 idem, *Die Modernisierung des Großgrundbesitzes des Fürsten Johann Adolph II. zu Schwarzenberg: Beispiel einer deutsch-tschechischen Symbiose in Südböhmen in Neoabsolutismus 1848–1860*, München 2009. – Ke správě panství v 18. a 19. století Raimund Paleczek, *Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719–1848*, in: Martin Gaží (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 777–782.

⁵ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA Třeboň), odd. Český Krumlov, fond Vrchní stavební správa České Budějovice, kart. č. 154, dopis starosty Jandy z 8. 2. 1898. V tomto fondu jsou také uloženy dokumenty k činnosti stavební správy, např. i inventář knihovny schwarzenberského ředitelství (kart. 63, Inventar der hochfürstlichen Schwarzenbergischen Baudirektion-bibliothek), zal. 1854.

⁶ Vybíral 1999 (pozn. 2), s. 91–99.

⁷ Dnes je tento původně hospodářský dvůr využíván jako jízárna.

⁸ Historik Jiří Kuthan se věnuje primárně středověké architektuře a umění Přemyslovců, Lucemburků a Jagellonců, přesto se v několika publikacích zaměřil na architekturu novověkých šlechtických sídel: *Aristokratická sídla v období romantismu*, Praha 1999. – Idem, *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, Praha 2001. – Idem, *Aristokratická sídla v českých zemích 1780–1914*, Praha 2014.

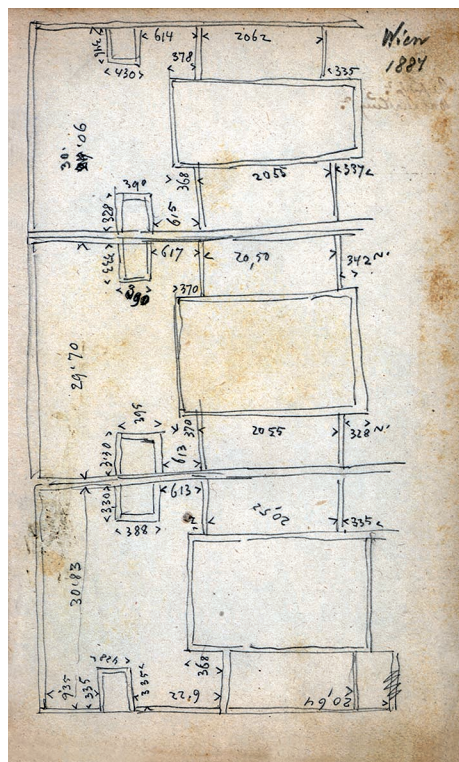
⁹ Jiří Vácha, *Schwarzenberské patronátní kostely za knížete Jana Adolfa II. mezi lety 1833–1888* (diplomová práce), KTF UK, Praha 2010.

¹⁰ František Mareš – Jan Sedláček – Jana Marešová (ed.), *Soupis památek uměleckých a historických v politickém okrese českokrumlovském. Díl II: Město Český Krumlov*, Praha 2017. – Jana Marešová, „Byl již všude vítán jako známý“. Schwarzenberský památkář Jan Sedláček, *Památky jižních Čech* VI, 2015, s. 22–28. – Idem, Staré a staronové soupisy památek uměleckých a historických (Novodobé vydávání Soupisů památek historických a uměleckých Archeologické komise ČAVU), *Jihočeský sborník historický* LXXXVI, 2018, s. 503–536.

¹¹ Základní údaje přinášejí bohužel až nekrology uveřejněné v odborné i regionální literatuře: František Mareš, Jan Sedláček, *Památky archeologické a místopisné* XXVIII, 1916, s. 182. – B. S., Úmrtí Jana Sedláčka, *Architektonický obzor* XV, 1916, sešit 9, s. 81–82. – Osvětimanský, Příteli mládí zemřelému stavebnímu radovi Janu Sedláčkovi, *Slovácké noviny* XXXIII, č. 69, 30. 9. 1916, s. 2–3. – Hynek Gross, Za stavebním radou Janem Sedláčkem, *Vídeňský deník* X, č. 210, 14. 9. 1916, s. 3.

¹² Mj. byl Wappler žákem Pietra Nobileho (1774–1854).

2

Obr. 2. Jan Sedláček, náčrtek neznámého objektu, Vídeň 1884. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov.

Obr. 3. Kostel sv. Jana Nepomuckého, Zadní Zvonková, nedatováno. Ústav dějin umění, AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace.

Sedláček svoji dráhu v knížecích službách zcela nepochybně zahájil přísahou schwarzenberských zaměstnanců,¹³ a byl tak přijat na pozici asistenta krumlovského ředitelství. Zařadil se tím mezi tzv. „černé“, tedy administrativní úředníky.¹⁴ Posléze byl poslán na stavební správu v Cítolibeč,¹⁵ kde také složil povinné stavitelské zkoušky a byl povýšen na kresliče. V letech 1883–1886 se podílel na rekonstrukci schwarzenberských domů ve Vídni. Pravděpodobně z tohoto období pochází také náčrtek blíže neurčeného prostoru s kótami a poznámkou „Wien 1884“ (obr. 2). Tento čas ale nevěnoval jen práci, vzdělával se studiem dostupné odborné literatury a návštěvami muzeí a výstav. Tímto způsobem se z něj stával vzdělaný architekt se zájmem o kulturní dění. Po tříletém vídeňském pobytu se opět vrátil do Českého Krumlova, kde pracoval nejprve jako adjunkt a od roku 1888 jako samostatný stavební inženýr.¹⁶ V roce 1892 byl pak jmenován šéfem stavební sekce na Hluboké. V tomto postavení každoročně, a to až do odchodu do penze, podával knížeti tzv. stavební prelimináře – tedy rozpočty, kolik financí a z jakého fondu a kam bude investováno, dále i tzv. technická dobrozdání (technische Gutachten) k jednotlivým stavbám nebo doporučení ke

3

studijním cestám stavebních adjunktů.¹⁷

Přestože není hlavním záměrem této studie popsat všechny Sedláčkovy stavby a provést jejich rozbor, některé je nutné připomenout.

Hned v prvním roce svého působení, tedy v roce 1872, dostal za úkol vypracovat projekt rozšíření kostela sv. Jana Nepomuckého v Zadní Zvonkové (obr. 3).¹⁸ Další úkoly v podobě přestaveb nebo novostaveb na Sedláčka nečekaly dlouho, v roce 1874 navrhl kostel v Lenoře, v tomtéž roce rekonstrukci kostela ve Svatém Tomáši. Později, v druhé polovině 80. let, byl podle Sedláčkova návrhu na místě nevyhovující stavby postaven kostel sv. Mikuláše ve Vacově.¹⁹ Ať už o přidělení právě zmíněných staveb Sedláčkovi rozhodl kdokoli, měl rozhodně, i přes některé výjimky, šťastnou ruku. Svědčí o tom především Sedláčkův projekt přestavby původně románského kostela sv. Petra a Pavla v Hosíně u Českých Budějovic z přelomu 19. a 20. století (obr. 4). Dalším projektem, který se výrazně zapsal do jihočeské krajiny, je adaptace hospodářského dvora Vondrov.²⁰ Je to jediné Sedláčkově rozměrnější dílo hospodářského charakteru, které odpovídá zcela autorovu architektonickému projevu a možnostem schwarzenberského panství. Kromě Jana Sedláčka na návrhu vondrovského dvora pracoval i jeho kolega Emil Hartmann von Hartenthal (1856–1922). Oba projektanti využili vlastních materiálových zdrojů – dvůr je tak mozaikou režného zdiva a lomového kamene a dalších drobných detailů. Využití režného cihlového zdiva stojí za zmínku, neboť tohoto typu materiálu využíval i východočeský a v podstatě „dvorní“ architekt kníže Auerspergů František Schmoranz starší (1814–1902).

Přestože odborná literatura zmiňuje Sedláčkovu tvorbu převážně na poli sakrální architektury, nelze opomenout ani stavby občanské vybavenosti – školy v Protivíně, Chýnově, gymnázium v Třeboni a přestavbu radnice pro rodina Napajedla.

Kromě již zmíněných velkých staveb najdeme jeho podpis u menších projektů – ať už jako kresliče, nebo stavebního inženýra –, např. na plánech myslivny v polesí Nová Obora, na plánech schodů a schodiště na třetím nádvoří zámku Hluboká nebo třeba i ležáckých sklepů v pivovaru Jinonice. Z pozdějších let, převážně 90. let 19. a začátku 20. století, je to plán dvora Prašín a nová stodola ve dvoře Nečemice, dále přístavby koňských stájí v domě erbovního prince na Hluboké.

Sedláčkově jméno lze najít na mnoha plánech – ať už realizovaných, nebo nikoli. Jeho

■ Poznámky

¹³ Paleczek 2008 (pozn. 4), s. 37.

¹⁴ Ibidem, s. 39.

¹⁵ Mimo jiné rodiště architekta Josefa Mockera (1835–1899).

¹⁶ Sedláčkově jmenování můžeme hypoteticky spojovat se smrtí knížete Jana Adolfa II. (1799–1888), přesné datum povýšení však není známo.

¹⁷ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, fond Vrchní stavební správa České Budějovice, kart. 158, žádost o povolení studijní cesty pro adjunkta Bohumila Dědka.

¹⁸ Tato vesnice po odsunu německého obyvatelstva v 50. letech 20. století jako živý organismus zanikla, přežila pouze úředně. Dnes je součástí města Horní Planá.

¹⁹ Společně s J. Tillem a J. Štěrbákem.

²⁰ Viz Vybíral (pozn. 2), s. 98 a n.

Tab. 1. Přehled stavebních projektů architekta Jana Sedláčka. Zpracovala Jana Marešová s využitím těchto zdrojů: Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů, Praha 1999*. – A. Poláčeková – Z. Výsušilová, *Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice – stavební plány 1773–1944, SOA v Třeboni, oddělení Český Krumlov, 1973*. – A. Kubíková, *Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice – stavební plány 1697–1945 – dodatek I, SOA v Třeboni, oddělení Český Krumlov, 1986*. – A. Poláčeková, *Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice – stavební plány 1799–1936 – dodatek II, SOA v Třeboni, oddělení Český Krumlov, 1989*.

tvorbu se pokouší shrnout tabulka, která byla vypracována na základě rešerše inventáře plánů uložených na zámku v Českém Krumlově.²¹ Tabulka znázorňuje, ve kterém období zastával výše zmíněné pozice a na kterých projektech v té době pracoval.

Přestože se architekti ve službách knížat museli umět vypořádat s projekty sakrálními, stavbami občanské vybavenosti, stavbami hospodářskými, průmyslovými, ale i s takovými drobnostmi, jako byly seníky, myslivny, hájovny, kolny na benzín nebo sklady dřeva, zdá se, že Schwarzenbergové „vyhráli los“ v podobě trojlístku Deworezky – dekoratér, Sedláček – tvůrce sakrální architektury, Trostmann – autor užitkových staveb.

Jan Sedláček se díky svým stavbám a rekonstrukcím především sakrálních památek, které v 19. století pro stavebníky – tedy Schwarzenberg – představovaly stále ještě nedílnou součást reprezentace,²² stal jediným oceněným architektem mezi tzv. švarcenberáky, jak byli knížecí zaměstnanci nazýváni. Za svoji práci získal rytířský řád Františka Josefa I. a papežský řád sv. Řehoře.²³ Jak o těchto oce-

■ Poznámky

21 Autorce studie sloužil k sestavení této tabulky zejména digitalizovaný inventář plánové dokumentace: Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice, stavební plány 1773–1944, Dílčí inventář II/ČK 11, <https://digi.ceskearchiv.cz/cs/921200001000188/1>, dále Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice, stavební plány 1697–1945, dodatek, dílčí inventář II/ČK 11, <https://digi.ceskearchiv.cz/cs/92120-0001000189/1> a Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice, Doplněk inventáře stavebních plánů 1799–1936, ČK II/11, <https://digi.ceskearchiv.cz/cs/921200001003193/1>.

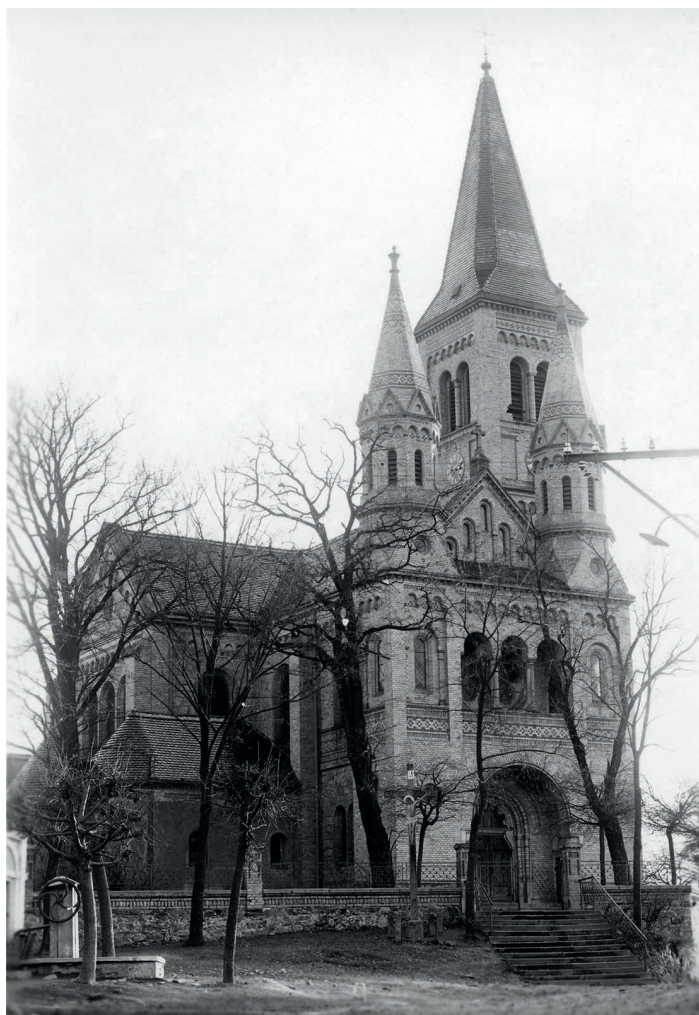
22 O tradici schwarzenberského mecenátu viz Michal Šroněk – Kateřina Horníčková – Jan Ivanega, *Zbožnost, účelnost, reprezentace*, České Budějovice 2020. Zde citována literatura.

23 Tímto řádem byl odměněn v roce 1888 také Josef Mocker (1835–1899).

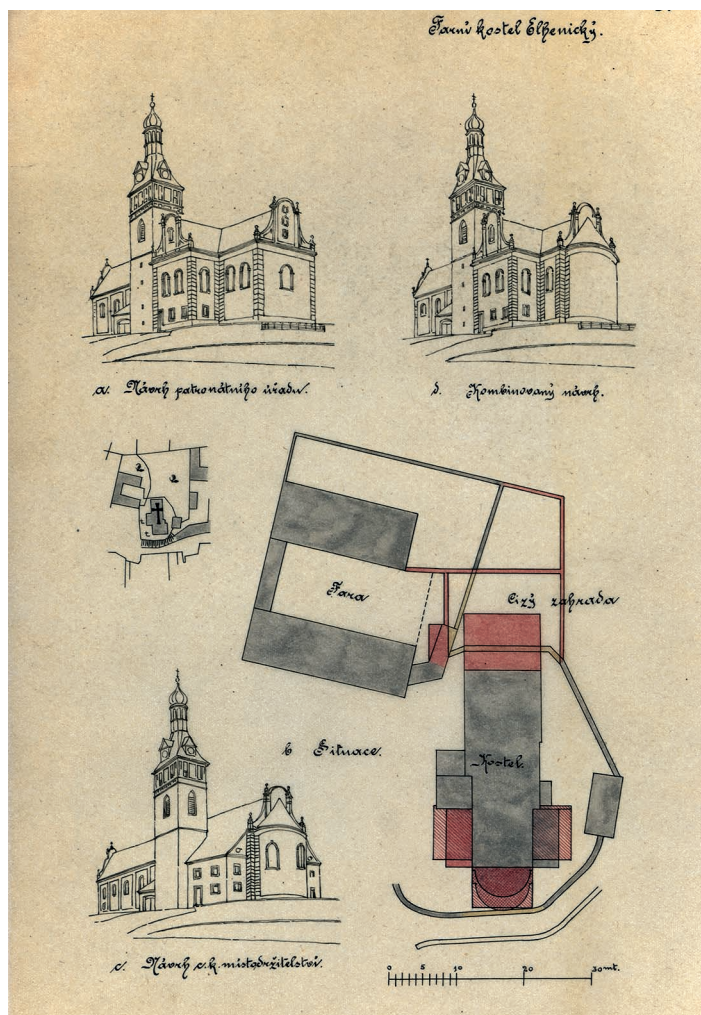
TABULKA

	POZICE	OBDOBÍ
	Asistent krumlovského ředitelství (Český Krumlov, Citoliby)	1872–1879
Signované plány	Situace stavby myslivny v polesí Nová Obora	(1872)
	Návrh hlavního oltáře v kostele ve Svatém Tomáši	(1873)
	Pohled na hlavní oltář v kostele v Zadní Zvonkové	(1873)
	Náčrty a detaily schwarzenberské hrobky v Třeboni	(1874)
	Řezy schodů nové věže na zámku Hluboká	(1874)
	Detail schodiště na III. nádvoří zámku Hluboká	(1877)
	Zvětšení kostela v Srbči	(1877)
	Adaptace tzv. „dlouhé komory“ na sušárnu chmele ve dvoře Kounov	(1878)
	Plán sklenutí koňských stájí ve dvoře Kounov	(1878)
	Farní kostel v Purkarci	(1879)
	Kreslič	1879–1888
	Plán na podezděnění chladírny pivovaru Jinonice	(1882)
	Plán sklenutí koňských stájí ve dvoře Kounov	(1882)
	Zřízení bytů ze sýpky ve dvoře Srbeč	(1887)
	Adjunkt	1886–1888
Signované plány	Stodola ve dvoře Nečemice	(1887)
	Zřízení bytů ze sýpky ve dvoře Srbeč	(1887)
	Samostatný stavební inženýr	1888–1892
Signované plány	Návrhy na holubníky pro Ohradu u Hluboké	(1890)
	Šéf stavební sekce na Hluboké	1892–1909
Signované plány	Adaptace sušárny sladu na luštinu semen v pivovaru na Hluboké	(1893)
	Adaptace varny v pivovaru Hluboká na lesní inspekci, dva návrhy (1893)	(1893)
	Dům Jana ze Schwarzenbergu na parcele č. 58/2 na Hluboké	(1893)
	Návrh 1 na adaptaci lednice v pivovaru na úřad lesní kontroly na Hluboké	(1893)
	Pohled a průřez obytným domem na tesárně v Hluboké nad Vltavou	(1893)
	Dvůr Vondrov	(1895–1900)
	Plán na úpravu sila v pivovaru Protivín	(1895)
	Půdorys dvora Polanka	(1897)
	Chýnov – škola	(1898)
	Třeboň – škola	(1898)
	Vídeň – výstavní pavilon	(1898)
	Situační plán budov semináře v Českých Budějovicích + pohledy	(1902)
	Adaptace hřebčince pro hospodářské účely ve Bzí	(1902)
	Návrh úprav hostinského domu ve Schwarzenbergu	(1902)
	Zřízení sýpky v kolně na obilí ve dvoře Žimutice	(1905)
	Přístavba koňské stáje v domě erbovního prince na Hluboké	(1906)
	Myslivna v Borkovicích	(1907)
	Kolna na benzín ve dvoře Čejkovice (1908) + sklad benzínu	(1908)
	Zařízení kostela sv. Petra a Pavla v Hosíně	(2. pol. 90. let 19. st.)
	Napajedla – radnice	(nedatováno)
	Kostel v Nákří	(nedatováno)
	Protivín – škola	(nedatováno)
	Průřez schwarzenberskou hrobkou v Třeboni	(nedatováno)
	Půdorys skladu piva ve dvoře v Jinonicích	(nedatováno)

4

5

Obr. 4. Kostel sv. Petra a Pavla, Hosín, nedatováno. Ústav dějin umění, AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace.

Obr. 5. Jan Sedláček, návrhy na přestavbu kostela sv. Jakuba ve Lhenicích. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov.

něních smýšlel sám, nelze v pramenech dohledat.

Sedláčkova tvorba, ovlivněná především Ferstem, se v rámci dobových tradic přiklání k historizujícím slohům – převážně neorománskému a neogotickému, nevyhýbal se však ani slohu neobaroknímu. Dokladem jeho umělecké zdatnosti je tak přestavba, resp. rozšíření kostela sv. Jakuba Většího ve Lhenicích. Rekonstrukce skončila prodloužením presbytáře, stavbou nové sakristie a oratoře. Sedláček k tomu vypracoval nejen písemné dobrozdání, ale také veškerou potřebnou obrazovou dokumentaci (skici, půdorysy a rozpočty).²⁴ Sedláček uvedl tři variantní návrhy přestavby – návrh pro patronátní úřad, pro c. k. místodržitelství a návrh kombinovaný. V konečné fázi byl proveden kombinovaný návrh s drobnými úpravami (obr. 5).

Kde se však pro tuto tvorbu vzala inspirace? Bylo to nadání, vliv Ferstela, dobový vkus a stavební praxe, nebo jeho přemýšlivá a invenční povaha? Jistě by stálo za to tento moment v budoucnosti ještě více prozkoumat, zejména prostřednictvím Sedláčkovy korespondence. Je doloženo, že např. u Františka Schmoranze st. moment víry sehrál v tvorbě významnou roli.²⁵

Spolupráce s Archeologickou komisí České akademie věd

I když byl Sedláček stále zaměstnán nemalým počtem projektů u Schwarzenbergů, byl také literárně činný. Kromě drobnějších studií zabývajících se kostely v Kájově a Boleticích a uveřejněných v *Mittheilungen der k. k. Zentral-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*²⁶ se jeho články věnované kostelům objevily v *Architektonickém obzoru*.²⁷ V závěru života přispíval svými texty o dějinách Českého Krumlova do periodika *Deutsche Böhmerwald-Zeitung*.²⁸

V literárněvědní oblasti ale vešel do povědomí spíše jako autor čtyř soupisů památek historických a místopisných v rámci dlouhodobého

■ Poznámky

24 SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vrchní stavební správa České Budějovice, kart. 72, složka Elhenice (Lhenice).

25 Tomáš Kořínek, Principy Schmoranzova díla, in: Šulc – Uhlík – Uhlíková (pozn. 1), s. 29.

26 Jan Sedláček, Zur Geschichte der Kirche in Kojau, *Mittheilungen der k. k. Zentral-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* XV, 1889, s. 201–202. – Idem, Die Kirche in Poletitz, *Mittheilungen der k. k. Zentral-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale* XVII, 1891, s. 13–18. V Sedláčkově nekrologu v *Památkách archeologických a místopisných* XVIII, s. 182, jeho autor Fr. Mareš zmiňuje Sedláčkův článek o Schwarzenberském paláci na Hradčanech, avšak v prvním čísle *Zpráv spolku inženýrů a architektů* XVIII, kde měl být otištěn, je článek J. Kouly Majorátní dům knížat Schwarzenbergů na Hradčanech a v dalších číslech (sešitech) se žádný článek s tímto názvem nenachází. – Jan Sedláček, Farní kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, *Architektonický obzor* XVI, 1917, s. 1–2, 12.

27 Jan Sedláček, Kostel sv. Jakuba v Prachaticích, *Architektonický obzor* X, 1911, s. 78–80, 86–90.

28 Jan Nepomuk Sedláček, Bilder aus Krummau's Vergangenheit, *Deutsche Böhmerwald-Zeitung* XXX, 1916, s. 235–236.

projektu Archeologické komise České akademie věd a umění.²⁹

Jeho spolupracovníkem byl ve všech čtyřech případech další schwarzenberský zaměstnanec, archivář František Mareš (1850–1939). Jako jeho otec zůstal i on věrný Schwarzenbergům. Základní vzdělání získal na české škole v Netolicích a německé v Českých Budějovicích, kde absolvoval piaristické gymnázium. Podobně jako Sedláček se po gymnaziálních studiích vydal do Vídně. Zde vystudoval historii, povinnou praxi získal v archivu v Třeboni, v letech 1874–1888 působil jako adjunkt ve Schwarzenberském ústředním archivu ve Vídni. Po návratu z výzkumné cesty do Vatikánu společně s historikem Ferdinandem Tadrou (1844–1910) byl jmenován ředitelem třeboňského archivu a působil zde až do odchodu do penze v roce 1924. Jeho hlavním zájmem byly dějiny jihočeských šlechtických rodů Rožmberků a Švamberků, celý život byl archivářem, historikem a editorem.³⁰

Počátek spolupráce těchto dvou schwarzenberských zaměstnanců se datuje rokem 1897, kdy oba dva oslovila Archeologická komise ČAVU se žádostí o soupis památek v politickém okrese Třeboň. O tři roky později, v roce 1900, tak vyšlo první společné Marešovo a Sedláčkově dílo, soupis památek Třeboňska.³¹

O třináct let později, kdy už byl Jan Sedláček v penzi, zkušený schwarzenberský tandem vydal další soupis – tentokrát věnovaný prachatickému okresu.³² Přestože si v korespondenci s Marešem Sedláček stále stěžoval na svůj zdravotní stav, jeho povaha vylučovala jakoukoli nečinnost. A tak již po pěti letech od vydání prachatického okresu vychází soupis památek Sedláčkovy nejoblíbenější lokality – Českokrumlovska.³³ Vydání tohoto třetího a bohužel již ani čtvrtého dílu (v té době rozpracovaného – viz pozn. 10) se Jan Sedláček nedožil. Zemřel totiž přímo uprostřed práce, v okamžiku, kdy pro připravovaný svazek věnovaný pouze městu Krumlovu sepisoval zámecké sbírky a obcházel krumlovské domy, aby zkoumal jejich stavební vývoj.

Spojení dvou schwarzenberských zaměstnanců – archiváře a architekta – představovalo pro soupisový projekt Archeologické komise zcela ideální kombinaci, která se vymykala z plejády historiků umění nebo regionálních autodidaktů.³⁴ Výhodou pro projekt bylo především Sedláčkově technické vzdělání a kreslířské umění. Veškeré technické práce – zaměření, zakreslení nebo překreslení historického plánu – tak byl schopen vytvořit sám a komise nemusela na tuto práci najímat architekty jiné (obr. 6). Bohužel vyměřování a následné zakreslování, převážně v zimním období, mělo vliv na

Sedláčkův zdravotní stav, který se odrazil v tzv. očním kataru – šedém zákalu.³⁵ Plány pro soupisy jsou také snadno identifikovatelné podle umně zakreslené iniciály – propleteného J a S –, někdy více či méně zakomponované přímo do kresby (obr. 7). Nelze ovšem vynechat ani podíl Mareše na přípravě všech zmíněných svazků, a především pak dopsání textu o Krumlovu na základě Sedláčkových poznámek. Jeho velkým přínosem byl zejména pramenný výzkum.

Všechny čtyři svazky soupisů jsou obdivuhodným dílem, vycházejícím především z rozsáhlého bádání obou autorů v dostupné literatuře a pramenech a rovněž vzájemné korespondence. Ta také dokumentuje postup vědecké práce na začátku 20. století, ale i během světové války. Autoři si v korespondenci vyměňují nalezene informace, potvrzují je, anebo naopak vyvracejí, aby byl nalezen pravdě odpovídající výsledek (resp. správné jméno, datum apod.). Na stránkách korespondence je tak vedena historická, paleografická, stavebněhistorická, ale i terminologická diskuse k inventarizovaným objektům, předmětům nebo nápisům. K poznání Sedláčkovy pracovní metody také slouží poznámkové bloky a poznámky na útržcích papíru. Veškeré tyto dokumenty pocházejí z doby působení v knižecí službě, kdy se soupisové práci ještě soustavně nevěnoval, ale opatřoval si, v rámci svých služebních povinností, poznámky k jednotlivým stavbám, obcím a dalším předmětům svého zájmu. Při práci na soupisu tak navázal na své poznatky z pobytu v Jižních Čechách a především na Hluboké.³⁶

Sedláčkova názorová pozice v oblasti památkové péče a výtvarného umění

Co se týče Sedláčkových názorů, nebo spíše poznámek k současnému dění v oblasti vznikající památkové péče, nejsou na první pohled zřejmé nebo veřejně projevované. Příliš často jsou „zašifrované“ právě v rozsáhlé korespondenci věnované soupisům, navíc také stručné a v mnohastránkových dopisech sotva rozpoznatelné.³⁷ V jednom z dopisů je tak například patrný nesouhlas s postupem Centrální komise, když „*nechtěla připustit zrušení barokní úpravy*“ v kostele sv. Petra a Pavla v Nákří, jež měl Sedláček rekonstruovat. Proti Sedláčkově úpravě se však postavil i jeho blízký přítel a spolupracovník Mareš, který naopak podporoval ponechání barokní úpravy: „*Centrální komise nechtěla připustit zrušení barokní úpravy...*“,³⁸ – „... *aby vnitřek, oltáře a kazatelna, na něž se již peněz nedostávalo, zůstaly barokní.*“³⁹

Pokud bychom Sedláčka jako architekta a stavitele měli zařadit k názorovému proudu

v oblasti památkové péče, lze tak učinit Marešovou charakteristikou v Sedláčkově nekrologu publikovaném v *Památkách archeologických* z roku 1916: „*Při restauraci památek vyšel jako většina nás starších od Mockerova purismu, přešel pozvolna k nynějšímu konzervování dosavadního stavu památek.*“⁴⁰ Mareš zde ovšem nezmiňuje onu mezifázi ochrany památek, která dominovala v době, kdy Jan Sedláček do knižecích služeb nastoupil, a to je metoda rekonstrukční, uplatňovaná především od 70. let 19. století. Na otázku, zda a jak velký vliv měl právě Mocker na Sedláčka, nelze pro-

■ Poznámky

29 Jana Marešová (ed.) – Václav Karel Vendl, *Edice nedokončeného Soupisu uměleckých památek politického okresu pardubicko-holicko-přeloučského*, Praha 2007, s. 9–13. – Josef Soukup – Jan Valchář, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese ledečském*, ed. Jan Sommer – Kristina Uhlíková, Praha, 2010, s. 9–13. – Jana Marešová, *Soupisy památek pod taktovkou Archeologické komise, Monumentorum tutela XXX*, Bratislava 2020, s. 109–124.

30 Lze jmenovat např. František Mareš, *Prokopa písaře novoměstského česká Ars dictandi*, Praha 1900, Idem, *Kronika budějovická*, Praha 1920.

31 František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a místopisných v království Českém, politický okres Třeboňský*, Praha 1900.

32 František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a místopisných, politický okres Prachatický*, Praha 1913.

33 František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a místopisných, politický okres Krumlovský, venkov*, Praha 1918.

34 Výjimkou byl Antonín Cechner (1857–1942), architekt a restaurátor, který sepsal několik okresů: Královéhradecký (1901), Novopacký (1909), Rakovnický I., Hrad Křivoklát (1911), Rakovnický II. (1913), Broumovský (1930).

35 Masarykův ústav a Archiv Akademie věd, v. v. i. (dále jen AAV), fond František Mareš, kart. 3, inv. č. 149, Dopis Jana Sedláčka Františku Marešovi, 1915.

36 Písemnosti z činnosti Jana Sedláčka jsou uloženy ve fondu Zemědělsko-lesnický archiv, kart. 156, dále ve fondu Vrchní stavební správa České Budějovice, SOA Třeboň, odd. Český Krumlov.

37 Sedláčkovy dopisy jsou uloženy ve fondu Františka Mareše v Archivu Akademie věd, kart. č. 3.

38 AAV, fond František Mareš, kart. 3, inv. č. 149. Dopis Jana Sedláčka Františku Marešovi, 25. 6. 1911.

39 Dopis Mareše Sedláčkovi, citace převzata z knihy Šroněk – Horníčková – Ivanega (pozn. 22), s. 66 (publikace dopis nedatuje). Sedláčkovu postoj k baroku by mohla v budoucnosti být věnována větší pozornost (viz přestavba lhenického kostela, pozn. 24).

40 František Mareš, Jan Sedláček, *Památky archeologické a místopisné* XXVIII, 1916, s. 182.

prací Ferdinanda Mikovce⁴⁴ a Karla Chytila (1857–1934).⁴⁵ Více se k tomu nevyjadřuje, nicméně je zde patrná určitá dávka patriotis- mu.

Knížecí služba

Co se týče soukromého života během služ- by, je známo jen to, že se v roce 1887 (bylo mu již 39 let) oženil s Marií Friedlovou (1869–1952) a že z tohoto svazku nevzešel žádný potomek.⁴⁶ Sedláčkova žena Marie, pře- devším v Sedláčkově pozdějším věku, byla je- ho spolupracovnicí, resp. figurantkou při sou- pisové práci.

Pokud se týče nároků knížecí služby, pro za- městnance byla plusem znalost obou zem- ských jazyků – češtiny i němčiny. Pokud někdo ovládal pouze jeden jazyk, nebyl tím ze strany zaměstnavatele žádným způsobem postižen, byla to spíše dotýčného osobní nevýhoda. Roli zde nehrála ani národnostní příslušnost, přes- tože by se tato okolnost vzhledem k německé- mu původu Schwarzenbergů dala očekávat, ale nebylo tomu tak. Významnou roli zde hrála pracovitost, svědomitost, zodpovědnost a peč- livost, kterými Sedláček oplýval opravdu vel- kou měrou, jak je patrné z níže uvedené cita- ce. Tyto vlastnosti lze také vyčíst z jeho pracovního deníku z letních až podzimních mě- síců let 1915 a 1916, kde si zaznamenával svou každodenní činnost, události oněch dnů, finanční výdaje, ale i své neustálé samostudi- um.⁴⁷

Přestože se může zdát, že práce v knížecích službách byla velmi výhodná, až lukrativní, opak může být pravdou. Pro Sedláčka byla prá- ce náročná, především v období přestavby ho- sínské kostela, kdy zaznívaly stížnosti na protahování stavby. Příčinou bylo velké mno- žství dalších projektů, které měl tehdy architekt na starosti. Služba se pravděpodobně také zhoršila s jeho povýšením v roce 1888 a po- sléze 1892 – měl na starosti více projektů a ta- ké více zodpovědnosti. Od roku 1900 tak kaž- dorodně žádal o několikátýdenní dovolenou, převážně ze zdravotních důvodů, někdy však to byla žádost o cestu za vzděláním.⁴⁸ Kníže těm- to žádostem vždy vyhověl, měl v Sedláčkovi pře- ce „oddaného služebníka“.⁴⁹ Svědectvím o Sedláčkově podlomeném zdraví je i jeho vlastní žádost o propuštění ze služby. To potvr- zuje i zpráva schwarzenberského lékaře, který knížete upozorňuje, že pro výkon služby je Sed- láček již „méně vhodný“, protože trpí roztrouše- nou sklerózou a cukrovkou.⁵⁰ Především prvně jmenovaná nemoc mohla mít vliv na Sedláčko-

vo kreslení, jeho později zhotovené plány pro soupisy to však zřetelně neprokazují. Po odchodu do penze v jeho dopisech kolegovi Marešovi nalezneme, ovšem v souvislosti se soupisový- mi pracemi, a to především Krumlovská, ne- spokojenost s jednáním knížete Jana Nepomu- ka II. ze Schwarzenbergu (1860–1938).⁵¹ Sedláček patřil v podstatě k „věrným služební- kům“, ale z jeho slov zaznívá určitá hořkost nad přístupem „mladého“⁵² knížete: „A teď ještě několik slov o audienci u knížete. Měl jsem jenom dobře, když jsem Vás požádal, abyste tu věc vyřídil písemně. Měl alespoň kní- že na vůli nám říci, že nemá dnes času pro to. Nejdůležitější částí přece jen pro něho byl text, z obrázků nedostane se mu žádného vysvětlení jiného, nežli že uhlídá, kolik práce fyzické – du- ševní nepozná –, co v těch kresbách vězí.“⁵³

Závěr

Dá se říci, že poslední větou z výše citované- ho dopisu Sedláček charakterizoval sám sebe jako člověka zcela oddaného své práci archi- tektu, která pro něj nebyla jen řemeslem, ale opravdu prací duševní, a až na některé výjimky oddaného svým zaměstnavatelům.

Sedláček přinesl do jihočeské krajiny výraz- né tvarosloví rezného zdíva, které je srovnatel- né s tvorbou východočeského stavitele Fran- tiška Schmoranze st. Byl velmi zdatným architektem se smyslem, řečeno dnešním slo- vem, pro postmodernistický šprým⁵⁴ a s ne- velkým zájmem o barokní umění, jak to bylo ve druhé polovině 19. století běžné. Pokud by- chom měli charakterizovat ne jeho tvorbu, ale osobnost, je třeba analyzovat jiné prameny – především ty písemné, zejména koresponden- ci a deníky. Z nich vychází Sedláček jako velmi pracovitý, svědomitý a přemýšlivý člověk, peč- livý hospodář s péčí o rodinu, komentátor ne- lehkého období válečných let a člověk mnoha kontaktů. Z dochované korespondence lze soudit, že ve svém životě našel pouze jedině- ho opravdového přítele v osobě Františka Ma- reše. Jemu se také svěřoval se svými názory a postřehy, kritikou mladší soupisové genera- ce, kterou představoval především ambiciózní Zdeněk Wirth (1878–1961). Jan Sedláček od- cházel do penze ve věku 60 let, z nichž více než polovinu strávil v knížecích službách a po- zději oddaný soupisové práci (obr. 7).

Mgr. JANA MAREŠOVÁ, Ph.D.
Ústav dějin umění AV ČR
maresova@udu.cas.cz

■ Poznámky

44 Ferdinand Mikovec, *Die königliche Burg Karlstein in Böhmen, eine monografische Skizze*, Wien 1858.

45 O jaké dílo Karla Chytila se jedná konkrétně, není z textu patrné, nicméně je zřejmé, že Sedláček stále sle- doval dění na poli dějin umění i památkové péče.

46 Schwarzenberská služební pragmatika nedovolovala sňatky před dosažením 30. roku věku z důvodu pozdější- ho finančního zajištění rodiny. Viz Paleczek 2008 (pozn. 4), s. 43.

47 Marešová, Staré a staronové soupisy 2017 (pozn. 11), s. 503–536.

48 V roce 1900 tak v rámci této dovolené navštívil světo- vou výstavu v Paříži. Viz SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond Schwarzenberská ústřední stavební sprá- va, kart. č. 158, žádost z 12. 6. 1900.

49 Hynek Gross, Za stavebním radou Janem Sedláčkem, *Vídeňský deník* X, 1916, č. 210, 14. 9.

50 SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, fond Schwarzenber- ská ústřední stavební správa, kart. č. 158, vyjádření léka- ře z 30. 10. 1908.

51 Správu rodového panství převzal v roce 1903, ale již od r. 1892 byl dědičným princem a snažil se pokračovat v tzv. ekonomickém zázraku, jehož základy položili jeho otec Adolf Josef (1832–1914) a děd Jan Adolf (1799–1888).

52 Občas tak nazývá v korespondenci Jana Nepomuka II. ze Schwarzenbergu.

53 AAV, fond František Mareš, kart. 3, inv. č. 149, dopis Jana Sedláčka Františku Marešovi z 4. 5. 1916.

54 Postmodernistický šprým v případě Sedláčkovy tvorby charakterizoval Vybíral 1999 (pozn. 2), s. 100.